

Sygn. akt I CSK 120/06

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 września 2006 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Henryk Pietrkowski (przewodniczący)

SSN Iwona Koper

SSN Kazimierz Zawada (sprawozdawca)

Protokolant Ewa Krentzel

w sprawie z powództwa "S." S.A.

przeciwko "O." S.A.

z udziałem interwenienta ubocznego Skarbu Państwa

- Ministra Skarbu Państwa

o stwierdzenie nieważności uchwały walnego zgromadzenia,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 21 września 2006 r.,

skarg kasacyjnych pozwanego i interwenienta ubocznego

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 8 grudnia 2005 r., sygn. akt [...],

- 1) uchyla zaskarżony wyrok i oddala apelację,**
- 2) zasądza od strony powodowej na rzecz strony pozwanej i na rzecz interwenienta ubocznego po 1600 (tysiąc sześćset) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania za drugą instancję,**

- 3) zasądza od strony powodowej na rzecz strony pozwanej kwotę 3600 (trzy tysiące sześćset) zł, a na rzecz interwenienta ubocznego kwotę 1600 (tysiąc sześćset) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Strona powodowa – S. (poprzednio B.) Spółka Akcyjna - wniosła o stwierdzenie nieważności uchwały nr 14 z dnia 5 sierpnia 2004 r. podjętej przez nadzwyczajne walne zgromadzenie akcjonariuszy „O.- Spółki Akcyjnej.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 8 grudnia 2005 r. zmienił oddalający powództwo wyrok Sądu Okręgowego i stwierdził nieważność objętej pozwem uchwały.

Jest bezsporne, że A.C. - który kwestionowaną uchwałą został powołany na przewodniczącego i tym samym członka rady nadzorczej pozwanej spółki – pełnił w dniu podjęcia tej uchwały funkcję publiczną w rozumieniu ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne (Dz. U. nr 106, poz. 679 ze zm. – dalej: „ustawa antykorupcyjna”) i tym samym należał do grona osób objętych zakazem zawartym w art. 4 pkt 1 wspomnianej ustawy, tj. nie mogących być członkami zarządów, rad nadzorczych i komisji rewizyjnych spółek prawa handlowego, pod określoną w art. 9 tej ustawy sankcją nieważności z mocy prawa wyboru lub powołania w skład tych organów. Piastował funkcję prezesa zarządu spółki, w której udział Skarbu Państwa przekraczał 50% liczby akcji, a ściślej – funkcję prezesa zarządu B. Spółki Akcyjnej; dotyczył go więc art. 2 pkt 9 ustawy antykorupcyjnej.

Według Sądu Apelacyjnego, powołanie A.C. na przewodniczącego rady nadzorczej pozwanej spółki nie mieściło się w granicach zastrzeżonego w art. 6 ust. 1 ustawy antykorupcyjnej wyjątku od zakazu ustanowionego w art. 4 pkt 1 ustawy antykorupcyjnej. Zgodnie z art. 6 ust. 1 ustawy antykorupcyjnej w brzmieniu sprzed

nowelizacji, która weszła w życie 12 lipca 2006 r. (zob. art. 4 ustawy z dnia 12 maja 2006 r. o zmianie ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji oraz o zmianie innych ustaw, Dz. U. nr 107, poz. 721), przewidziany w art. 4 pkt 1 ustawy antykorupcyjnej zakaz zajmowania stanowisk w zarządach, radach nadzorczych lub komisjach rewizyjnych spółek prawa handlowego nie dotyczył wyznaczenia osób wymienionych w art. 2 pkt 1, 2, 6-10 ustawy antykorupcyjnej do zajmowania stanowisk w zarządach, radach nadzorczych lub komisjach rewizyjnych spółek prawa handlowego z udziałem Skarbu Państwa, jako jego reprezentantów. W ocenie Sądu Apelacyjnego „wyznaczenie” w rozumieniu art. 6 ust. 1 ustawy antykorupcyjnej przez Skarb Państwa swego reprezentanta w radzie nadzorczej mogło nastąpić jedynie przez podjęcie aktu bezpośrednio skutkującego uzyskaniem przez reprezentanta mandatu członka rady nadzorczej. Nie stanowiło więc takiego aktu zgłoszenie przez Skarb Państwa A.C. jako swego kandydata do wyboru na członka rady nadzorczej przez walne zgromadzenie, źródłem bowiem nawiązania stosunku członkostwa w radzie nadzorczej przez wybranego kandydata nie było jego zgłoszenie, lecz wybór do rady nadzorczej przez walne zgromadzenie. Wchodziłoby natomiast w zakres hipotezy art. 6 ust. 1 ustawy antykorupcyjnej skorzystanie przez Skarb Państwa z przewidzianej w § 8 statutu pozwanej spółki możliwości powoływania jednego członka rady nadzorczej.

Wyrok Sądu Apelacyjnego został zaskarżony przez pozwaną spółkę oraz przez interwenienta ubocznego po stronie pozwanej spółki: Skarb Państwa - Ministra Skarbu Państwa.

Pozwana spółka jako podstawy kasacyjne przytoczyła naruszenie art. 6 ust. 1 ustawy antykorupcyjnej (w brzmieniu sprzed nowelizacji, która weszła w życie w dniu 12 lipca 2006 r.) oraz art. 9 ustawy antykorupcyjnej.

Podstawy skargi kasacyjnej interwenienta ubocznego stanowią, oprócz twierdzeń o naruszeniu przepisów objętych skargą kasacyjną pozwanej, zarzuty naruszenia art. 385 § 1 i 2 k.s.h. oraz § 8 statutu pozwanej w związku z art. 6 ust. 1, art. 2 pkt 9 i art. 4 pkt 1 ustawy antykorupcyjnej, art. 354 i 425 k.s.h.

Spór także na obecnym etapie postępowania ogniskuje się wokół wykładni art. 6 ust. 1 ustawy antykorupcyjnej w brzmieniu sprzed nowelizacji, która weszła

w życie w dniu 12 lipca 2006 r. Jak rozumieć zawarty w tym przepisie zwrot mówiący o wyznaczeniu do spółki prawa handlowego z udziałem Skarbu Państwa lub z udziałem innych państwowych osób prawnych albo z udziałem jednostek samorządu terytorialnego lub z udziałem innych samorządowych osób prawnych funkcjonariuszy publicznych wymienionych w art. 2 pkt 1, 2, 6-10 ustawy antykorupcyjnej jako reprezentantów Skarbu Państwa bądź innych wspomnianych podmiotów: czy chodziło tu tylko o taki akt Skarbu Państwa lub innego wspomnianego podmiotu, na którego podstawie dana osoba uzyskiwała mandat członka organu spółki prawa handlowego – tak jak przyjął Sąd Apelacyjny i jak uważa strona powodowa, czy też chodziło tu o każdy akt, z którego w sposób dostateczny wynikała wola Skarbu Państwa lub innego wspomnianego podmiotu, aby dana osoba wchodziła w skład organu spółki prawa handlowego, choćby jej członkostwo w tym organie nie wynikało z tego aktu, lecz z innego zdarzenia (w spółce akcyjnej: wyboru w skład tego organu przez walne zgromadzenie akcjonariuszy) – jak twierdzą pozwana spółka i interwenient uboczny.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosując art. 6 ust. 1 ustawy antykorupcyjnej w zakresie odnoszącym się do spółek prawa handlowego z udziałem Skarbu Państwa, do niedawna - w praktyce będącej odzwierciedleniem postanowień zarządzenia nr 34 Ministra Skarbu Państwa z dnia 5 listopada 2002 r. w sprawie zasad doboru kandydatów do składu rad nadzorczych spółek z udziałem Skarbu Państwa oraz przeprowadzenia egzaminów dla kandydatów na członków rad nadzorczych (Dz. Urz. MSP nr 3, poz. 6) oraz postanowień zarządzenia nr 14 Ministra Skarbu Państwa z dnia 31 marca 2005 r. w sprawie zasad i trybu doboru kandydatów do składu rad nadzorczych spółek handlowych z udziałem Skarbu Państwa i rad nadzorczych innych podmiotów prawnych nadzorowanych przez Ministra Skarbu Państwa, sposobu prowadzenia bazy danych o kandydatach na członków rad nadzorczych oraz przeprowadzania szkoleń i egzaminów dla kandydatów na członków rad nadzorczych (Dz. Urz. MSP nr 1, poz. 1) - uznawano powszechnie zgłoszenie przez Skarb Państwa kandydatów do rady nadzorczej wybieranej przez walne zgromadzenie akcjonariuszy lub zgromadzenie wspólników spółki z ograniczoną odpowiedzialnością za wyznaczenie w rozumieniu art. 6 ust. 1 ustawy

antykorupcyjnej. Konsekwencją było uznanie wspomnianych kandydatów w razie ich wyboru, jeżeli należeli do kręgu osób wymienionych w art. 2 pkt 1, 2, 6-10 ustawy antykorupcyjnej, za objętych wyjątkiem zastrzeżonym w art. 6 ust. 1 ustawy antykorupcyjnej.

Opowiedzenie się za odmiennym stanowiskiem, zajęтым przez Sąd Apelacyjny, nakazywałoby potraktować wszystkie liczne przypadki wyboru wspomnianych kandydatów przez walne zgromadzenie lub zgromadzenie wspólników za podlegające sankcji określonej w art. 9 ustawy antykorupcyjnej, tj. uznać ich wybór za nieważny z mocy prawa, z wszelkimi tego następstwami (por. art. 5 ustawy antykorupcyjnej).

Do podważenia dotychczasowego stanowiska praktyki nie ma jednak podstaw.

Zgodnie z poglądem wyrażonym w zaskarżonym wyroku, wyjątek przewidziany w art. 6 ust. 1 ustawy antykorupcyjnej obejmowałby, gdy chodzi o rady nadzorcze spółek prawa handlowego z udziałem Skarbu Państwa, przypadki powołania do rady nadzorczej przez Skarb Państwa osób wymienionych w art. 2 pkt 1, 2, 6-10 ustawy antykorupcyjnej w drodze mianowania, na podstawie postanowienia statutu spółki lub postanowienia umowy spółki, przewidującego taką możliwość jako uprawnienie osobiste (art. 354 § 1 w związku z art. 385 § 2 oraz przepis art. 215 § 2 k.s.h.) oraz przypadki wskazania przez właściwą państwową jednostkę organizacyjną osób wymienionych w art. 2 pkt 1, 2, 6-10 ustawy antykorupcyjnej jako przedstawicieli Skarbu Państwa w radach nadzorczych spółek prawa handlowego na podstawie przepisu szczególnego (przykładem takiego przepisu szczególnego jest art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1996 r. o portach i przystaniach morskich (jedn. tekst: Dz. U. z 2002 r. nr 110, poz. 967), dotyczący spółek akcyjnych, o których mowa w art. 13 ust. 1-3 tej ustawy. Według poglądu wyrażonego w zaskarżonym wyroku, art. 6 ust. 1 ustawy antykorupcyjnej miałby więc na przykład zastosowanie w razie mianowania przez Skarb Państwa na podstawie przewidującego taką możliwość postanowienia statutu spółki, w której Skarb Państwa ma 70% akcji, jednego – tak jak w rozpoznawanej sprawie - członka rady nadzorczej, nie odnosiłby się natomiast do innych członków rady nadzorczej,

wybranych przez walne zgromadzenie, choćby wybór nastąpił w wyniku zgłoszenia przez Skarb Państwa. W sytuacjach zaś, w których brak zarówno postanowienia statutu, jak przepisu szczególnego pozwalającego Skarbowi Państwa powołać daną osobę w skład rady nadzorczej na podstawie własnej decyzji (mianowania, wskazania), art. 6 ust. 1 ustawy antykorupcyjnej nie mógłby mieć zastosowania w ogóle. Dotyczyłoby to także spółek z udziałem jedynie Skarbu Państwa, spółek, w których Skarb Państwa może wybierać członków rady nadzorczej głosując na walnym zgromadzeniu jako oddzielna grupa (art. 385 § 3 k.s.h.), spółek wymienionych w art. 1a ust. 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji (jedn. tekst: Dz. U z 2002 r. nr 171, poz. 1397 ze zm.), w których, zgodnie z ustępem 4 tego artykułu, rady nadzorcze są powoływane przez walne zgromadzenie po zasięgnięciu opinii ministra właściwego ze względu na przedmiot działania spółki, spółek wskazanych w art. 69c ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji, w których kandydatów na reprezentujących Skarb Państwa członków rad nadzorczych, w okresie dwóch lat od objęcia praw z akcji, zgłasza minister właściwy do spraw Skarbu Państwa, oraz spółek określonych w art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych (Dz. U. nr 123, poz. 600 ze zm.), do rad nadzorczych których powołuje się, zgodnie z tym przepisem, między innymi, po jednym przedstawicielu wskazanych tam ministrów i innych państwowych jednostek organizacyjnych jako reprezentantów Skarbu Państwa. We wszystkich bowiem wymienionych przypadkach źródłem stosunku członkostwa w radzie nadzorczej jest, ściśle biorąc, akt wyboru do rady nadzorczej przez walne zgromadzenie lub zgromadzenie wspólników.

Za uznaniem, z określonymi wyżej konsekwencjami, przez wyznaczenie do rady nadzorczej spółki z udziałem Skarbu Państwa jedynie aktów Skarbu Państwa bezpośrednio skutkujących uzyskaniem mandatu członka rady nadzorczej (mianowanie, wskazanie) nie przemawia żaden z rodzajów wykładni ustawy.

W szczególności taki wniosek nie wynika z samego użycia w art. 6 ust. 1 ustawy terminu „wyznaczenie”. Posłużenie się w tym przepisie zwrotem mówiącym o wyznaczeniu „do spółki” – który może oznaczać tylko wyznaczenie do zajmowania stanowiska w wymienionych w art. 4 pkt 1 ustawy antykorupcyjnej organach spółki - oraz zwrotem mówiącym o osobach wyznaczonych, jako

„reprezentantach” podmiotu wyznaczającego – nie mogącym mieć na pewno na względzie reprezentacji w cywilnoprawnym znaczeniu, lecz, uwzględniając cel omawianego przepisu, reprezentowanie rozumiane jako działanie w sposób służący najlepiej spółce, a pośrednio wyznaczającemu wspólnikowi – przemawia za braniem pod uwagę przy ustalaniu sensu wszystkich występujących w tym przepisie terminów przede wszystkim funkcji ustawy antykorupcyjnej. Brzmienie art. 6 ust. 1 ustawy antykorupcyjnej nie wyklucza więc objęcia hipotezą wynikającej z niego normy wszelkich sposobów powołania w skład rady nadzorczej spółki prawa handlowego z udziałem Skarbu Państwa osób wymienionych w art. 2 pkt 1, 2, 6-10 ustawy antykorupcyjnej, także więc wyboru tych osób przez walne zgromadzenie lub zgromadzenie wspólników, jeżeli tylko powołanie ich nastąpiło za uprzednią lub jednoczesną zgodą Skarbu Państwa lub było wprost wyrazem jego woli - w tym więc sensie wiązało się z wyznaczeniem przez Skarb Państwa.

Z kolei brzmienie art. 9 ustawy antykorupcyjnej, poddającego przewidzianej w nim sankcji „wybór lub powołanie do władz spółki”, nawet to sugeruje, a wykładnia funkcjonalna kluczowych dla rozstrzygnięcia sprawy regulacji tej ustawy - potwierdza.

Ustawa antykorupcyjna poddała ograniczeniom określone w niej osoby w celu przeciwdziałania zjawiskom patologicznym, wynikającym z łączenia funkcji publicznych z działalnością gospodarczą (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 czerwca 1999 r., K 30/98, OTK – Zbiór Urzędowy 1999, nr 5, poz. 101, pkt III uzasadnienia, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 czerwca 2001 r., III CZP 29/01, OSNC 2001, nr 12, poz. 171). Dopuszczając przewidziany w art. 6 ust. 1 wyjątek od zakazu ustanowionego w art. 4 pkt 1 stworzyła jednak jednocześnie możliwość wykorzystania osób objętych tym zakazem ze względu na ich kwalifikacje do pełnienia funkcji w organach spółek prawa handlowego z udziałem Skarbu Państwa i innych podmiotów wymienionych w art. 6 ust. 1. Zgoda wymienionych podmiotów na powołanie wspomnianych osób w skład organów spółki, dowodząc oficjalnej aprobaty dla funkcjonowania tych osób w organach spółki ze względu na ich kwalifikacje, powinna stanowić wystarczającą przesłankę wyjątku, o którym mowa w art. 6 ust. 1 ustawy antykorupcyjnej.

Wspomniana wcześniej, mająca charakter uprawnienia przyznanego osobiście, możliwość mianowania przez Skarb Państwa określonej liczby członków rady nadzorczej, gdy zastrzega to statut lub umowa spółki, zapewnia Skarbowi Państwa minimalny wpływ na obsadę tego organu. Podobnie jest - chociaż nie mamy tu do czynienia z uprawnieniem przyznanym osobiście w rozumieniu art. 354 § 1 k.s.h. (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2006 r., II CSK 76/05 (niepubl.; teza, Biul. SN 2006, nr 8, s. 12) - w przypadkach, w których ustawa pozwala Skarbowi Państwa wskazać określoną liczbę członków rady nadzorczej.

W świetle przedstawionych wyżej założeń art. 6 ust. 1 ustawy antykorupcyjnej trudno byłoby zrozumieć stosowanie go – gdy chodzi o wyłaniającą się w okolicznościach sprawy obsadę rady nadzorczej - tylko w sytuacjach zapewniających Skarbowi Państwa pewien minimalny wpływ na skład rady nadzorczej, natomiast niestosowanie go w sytuacjach, w których Skarb Państwa nie miał możliwości mianowania lub wskazania członków rady nadzorczej, ale miał wpływ na wybór rady nadzorczej – zazwyczaj w większym nawet jeszcze stopniu - przez zgromadzenie wspólników lub walne zgromadzenie (przysługiwały mu na przykład wszystkie akcje lub pakiet akcji przekraczający 50%), i w związku z tym doszło do powołania do rady nadzorczej jego kandydatów spośród osób wymienionych w art. 2 pkt 1, 2, 6-10 ustawy antykorupcyjnej. Cel art. 6 ust. 1 ustawy antykorupcyjnej: umożliwienie wykorzystania osób objętych zakazem art. 4 pkt 1 tej ustawy ze względu na ich kwalifikacje do pełnienia funkcji w organach spółek prawa handlowego z udziałem Skarbu Państwa i innych podmiotów wymienionych w omawianym przepisie, jest jednakowo aktualny w obu grupach sytuacji.

Kolejnego istotnego argumentu na rzecz stanowiska o objęciu hipotezą art. 6 ust. 1 ustawy antykorupcyjnej w brzmieniu sprzed nowelizacji, która weszła w życie w dniu 12 lipca 2006 r., wszelkich sposobów powołania w skład rady nadzorczej spółki prawa handlowego z udziałem Skarbu Państwa osób wymienionych w art. 2 pkt 1, 2, 6 -10 ustawy antykorupcyjnej, także więc wyboru tych osób przez walne zgromadzenie lub zgromadzenie wspólników, jeżeli tylko powołanie ich nastąpiło za uprzednią lub jednoczesną zgodą Skarbu Państwa lub było wprost wyrazem jego

woli, dostarcza wspomniana nowelizacja. Z obecnego brzmienia omawianego przepisu jednoznacznie wynika, że zakaz zajmowania stanowisk w organach spółek, o którym mowa w art. 4 pkt 1 ustawy antykorupcyjnej, nie dotyczy osób wymienionych w art. 2 pkt 1, 2, 6-10 tej ustawy, „o ile zostały zgłoszone do objęcia takich stanowisk w spółce prawa handlowego” przez Skarb Państwa lub inne określone podmioty. Nowelizacja ta usunęła więc wątpliwości interpretacyjne, jakie co do art. 6 ust. 1 ustawy antykorupcyjnej zrodziły się w toku postępowania w niniejszej sprawie, na rzecz stanowiska, które dotąd dominowało w praktyce. Stanowiła zatem autentyczną wykładnię tego przepisu, a co do regulacji zawierających autentyczną wykładnię przepisów już obowiązujących, przyjmuje się zarówno w piśmiennictwie, jak orzecznictwie (na przykład uchwała Sądu Najwyższego z dnia 11 września 2003 r., III CZP 52/03, OSNC 2004, nr 11, poz. 169, oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2005 r., III CK 177/04, OSNC 2005, nr 12, poz. 217), że w drodze odstępstwa od zasady nieretroakcji uzasadnione ich celem mają one zastosowanie z mocą wsteczną.

Zasadność podniesionych w skargach kasacyjnych zarzutów błędnej wykładni art. 6 ust. 1 oraz bezpodstawnego zastosowaniu art. 9 ustawy antykorupcyjnej nakazywała orzec - na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c. - jak w sentencji; o kosztach postępowania rozstrzygnięto zgodnie z art. art. 98 i 108 § 1 w związku z art. 398²¹ k.p.c. oraz § 2 ust. 1 i 2, § 10 pkt 21 i § 12 ust. 1 pkt 2 i ust. 4 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. nr 163, poz. 1349 ze zm.).